

MADÁR JÁNOS

A múlt a jelennel eggyé lesz Dukay Nagy Ádám halálára

Dukay Nagy Ádám költő, író, újságíró, kritikus és szerkesztő 2017. június 21-én elhunyt. Negyvenkét éves volt csupán... Túl fiatal, túl érzékeny és túl tehetséges... Mire ezt a mondatot értelmezem és leírom, a múlt a jelennel eggyé lesz. A jelen tragédiájával. Mert a gyász elsötétítette mindennapjainkat. Mi, nógrádi barátai – bár tudjuk évek óta tartó lelki összeomlását – mégis értetlenül állunk itthagyt művei előtt. Értetlenül és kimondhatatlan fájdalommal, mert a jóslat – amit egy vele készített interjúban nemrég megfogalmazott a *Titokbhakta* (2015) című könyvével kapcsolatosan – most beteljesült: *Ez a könyv lényegében a halálom utáni, csak még nem vagyok a föld alatt. Tizenkét éve megtörtént a saját Auschwitzom. Megöltek. Pedig, ahogy Málik Rolandunk írta: Istenemre, egész kedves fiú voltam. De ez már tényleg nem én vagyok, kurvára nem ismerek magamra a tüköriben sem. Az a furcsa – perverz ez a kifejezés ez esetben –, hogy fél szemmel még végig is kell néznem. Miközben én – ahogy Rolcsi özvegye, Mester Zsuzsa írta, és ez csak tartalmi idézet –: az élet megy tovább, én nem, kiülök az élet partjára, s nézem, ahogy elfolyik. S erről nem is szeretnék többet, ne haragudj. Aki áldozatnak születik, azt előbb-utóbb megtalálja a vadász; sajnos ez a képlet, ez a kicseszett örök kottája ennek a csúf büntetésnek, amit életnek – s amitől rókáznom kell – neveznek. Igen, ebben a szörnyű kiábrándultságban már előre vetítette a rosszat, a megkerülhetetlen mélységeket. Ez a szakadék: lelki és fizikai, fiziológiai meghasonlás már a könyv fülszövegéből is kiolvasható, amikor ilyen sorokat írt le: *A kötet tengelye körül az én és a hamis ego – vagy személyiség –, illetve kettejük kapcsolata – mint külön entitás – kering. A konstans skizoid állapot. Meg pszichedelikus. Amit senki nem úszhat meg. Illetve a pszichedelikus állapotot igen, az megúszható. De a hasadásokat, a fölismerést, hogy én nem az vagyok, aki a homlokom mögött beszél, nem lehet megúszni. Bárhogy csűröd-csavarod, egyszer kétségtelemné válik: az a hang nem tartozik hozzád. Az nem a te. Ennek a kitarított hasadt állapotnak ugyanakkor van egy érdekes hozadéka: gyakorta láthatóvá válik a közeljövő. Nem tudod befolyásolni, de lejátszódik előtted, melyik oldalára esik a kocka. Előre emlékszel.* A jövőbe vetített múlt állapotát fogalmazta itt meg a költő, ami önmagában döbbenetes, hiszen egy megbomlott elme viláldzását feltételezi ez a folyamat, aminek – ráadásul – a tudatában is volt. Mint ahogyan tisztán látta és átélte az elmúlás minden pillanatát. A faleve-*

In memoriam Dukay Nagy Ádám

lek és a hajszalerek egyszerre történő lüktetését, majd elcsöndesülését; az óceán és a csigaház elválaszthatatlan összetartozását, üzenetét. Nézzük csak meg közelebről a legszörnyűbb pillanatot és az egyetemes létezést hihetetlen pontossággal szintetizáló verset, amely sok mindenre választ adhat Dukay Nagy Ádám halálával kapcsolatosan:

8:37:49 pm

*„Az egyre fakuló színek,
az esti hervadás”
(Beney Zsuzsa)*

A leveleken még átsüt a fény.
Míntha marasztalná napodat.
A párkányon csigaház. Hallgat
benne óceán, szél. Lemezén
túje elakadt.

A függönyök fölfont vitorlák.
Mögéjük füstszalag tekereg.
A rézsútos falon reprók, sárga
poszterek. Nem tudod, merre
tart szobád.

Az utcák álmosan nyújtóznak.
Alig-súly vagy a kanapén. Már
nincs napkelet, sem napnyugat.
Csak békés iránytalanság. Egy
másik féltekén.

Már az ajánlás, a Beney Zsuzsától vett mottó is „az egyre fakuló színek” lemondásával döbrent rá bennünket a „csigaház” ürességére, amelyben hallgat az óceán. Félelmetes ívet rajzol le a vers, benne az ember, a költő. Aztán lezárul a költemény, lezárul az emberi élet: „Csak békés iránytalanság. Egy / másik féltekén”. Ez a kegyetlen két sor rámutat arra is, hogy a békétlen iránytalanságot most felváltotta a békés iránytalanság. A kettő közötti különbséget, annak minden lelki rezdülését, motivációját pedig dönt-sük el mi, akik ittmaradtunk, akik ismertük és szerettük Dukay Nagy Ádámot. Milyen örökséget hagyott ránk Dukay Nagy Ádám? Ennek összegzéséhez fel kell lapoznunk eddig megjelent könyveit és legjelentősebb folyóiratbeli publikációit egyaránt: *Szobrok az esőnek* (Palócföld Könyvek, 1998); *Hosszú eltáv* (Parnasszus Könyvek, 2002); *Titokbhakta* (L'Harmattan, 2015) és a különféle periodikák egész sora fényes bizonyítéka annak, hogy gazdag az a szellemi hagyaték, ami – most már – végleg a miénk. A miénk – nógrádi irodalmároké – elsősorban, hiszen a mi kötelességünk

összegyűjteni, megőrizni, rendszerezni és a széles olvasóközönség elé tárni Dukay Nagy Ádám írásait, üzenetét – önmagáról és a világról. Milyennek is látta ő ezt a néhány évtizedet? Rendkívül nehéz a válasz, hiszen – emberi közvetlensége ellenére – műveiben (verseiben és prózai írásaiban egyaránt) rejtőzködő volt. Vagy csak önnön arcát, fájdalmát próbálta előlünk eltakarni. Már amennyire tudta, amennyire lehetett... Hiszen költeményeinek elementáris kitárulkozásai, a végső elkeseredés visszavonhatatlan hangsúlyai sikolyként hatottak olykor ránk. De mi – akik fizikai és szellemi értelemben egyaránt a közelében éltünk – sem gondoltuk, éreztük, hogy ennyire nagy a baj. Betegsége, betegségei, lassan bomló idegrendszere sem mutatott hirtelen tragédiára. Most – amikor már végleg elveszítettük őt – csak irodalmi munkássága, szellemi öröksége adhat magyarázatot mindenre. Verseinek egész sorában az emberi élet ürességét, hiábavalóságát fogalmazza meg: „jön az igazi éjjel, ami bár ne / volna, s amikor aludni lenne / muszáj, s amikor épp úgy nem / tanulok a hibáimból, én, a ma- // gány világbjajokaként, s aki nem / akart – így mondják, mondták – / senkivel rosszindulatba keveredni, csak kiszellőztetni a szívét...” – *Csak nagyon*; „Talán ma, talán holnap szemhéjam mögött / bezárulnak az ablakok és én szótlanul várom, / hogy az öreg ajtókra lakat kerüljön végleg” – *In situ*; „Forró anyagok tárolására alkalmat- / lan, rossz kuka a szívem, azért ne / is fogd be hátulról a szemem, / mert így is, úgy is láthatatlan mara- // dok; megöszült aortáimat átfű- / zöm zsákvarrótűimen, hogy a téli / kabátom gombját fölvarrjam, / s ha már életképtelen vagyok” – *Tandori Dezső születésnapjára*. Aztán költők, barátok, filozófusok, zenészek nevei sorjáznak írásaiban, interjúiban, véget nem érő beszélgetéseiben, amelyek már átvezetnek egy olyan világba – egy olyan múltat, jelent és jövőt szintetizáló, értelmet kereső világba –, ahol Dukay Nagy Ádám, Gyukics Gábor, Szabó T. Anna, Turczai István, Nyilas Attila, Györe Balázs, Darvasi László, Egressy Zoltán, Kabai Lóránt és mások közösen gondolkodnak, töprengnek az élet értelméről és értelmetlenségéről. Erről az alkotóközösségről, műhelyről – amely Budapesten Inda Galéria néven működik – számtalan tudósítás, cikk, irodalmi alkotás megjelent. Ide kívánczik Turczai István megrendítően szép, hiteles és személyes verse, amelyet Dukay Nagy Ádámnak ajánlott:

Soha nem

Dukay Nagy Ádámnak

Soha nem nővünk fel. Álnok vérünk
űz; beteg állatok szűkölnék bennünk.
Visszahódított idegen területen járunk:
semmink nincs, ami másé ne lehetne.

Vontatókötélen húzzuk az utat, amely
maga az idő. Az egész létet a játék és
az érintés nélküli szeretkezések
értelmének ajánljuk.

A második versszak záró mondata: „Az egész létet a játék és / az érintés nélküli szeretkezések / értelmének ajánljuk” – minden olyan lélektani jegyet hordoz, amely nagyon pontosan meghatározza Dukay Nagy Ádám haláláig tartó viselkedését, mindennapi viszonyulásait a közvetlen környezetéhez és a világhoz. Csakugyan volt benne valami megfoghatatlan naivitás, gyermeki őszinteség, ami mindig a játék felé sodorta. Nem nehéz felfedezni József Attila, Pilinszky János, Weöres Sándor, Tandori Dezső önfelelt pillanatait, amelyek mögött azonban mindig ott volt, ott van az önpusztítás kegyetlen játéka is. Az itt említett klasszikusainkkal való rokonságot szívesen vállalta Dukay Nagy Ádám is, pedig nyelvi, formai, esztétikai és filozófiai értelemben nagyon is különbözött tőlük. Vallomásaiban gyakran találkoztunk Pilinszky János nevével, akihez – tudomásom szerint – személyes kapcsolatok, találkozások is fűzték. Tandori Dezsővel pedig napi rendszerességgel beszélgettek, poharazgattak Budapesten a Lehel piacon, a kitüntett karzaton, amiről így vallott Dukay Nagy Ádám egy interjúban: *Hát igen, te tudod, mi a pálya. Szép lassan csak kiszivárgott, hogy mi Dezsőke nagymesterrel majdnem mindig együtt reggelezünk. De nem villásat. Ha meg jobban ráérint, a tízórai tízórat is együtt költjük el. S igen, jó uram, összecsendült már, s erre a könyvre is – nem egyszer – két pohár. Ez nagyon fontos. De ami még ennél is fontosabb, az az, amit a Röhrig Géza meg a Pajor Tamás mondott el – csaknem – közösen pár napja: Ha eljön a Messiás, én el fogok bújni, és ő meg fog engem találni és azt fogja mondani: hol voltál? És én meg fogom Tőle kérdezni: Te hol voltál?* Kaiser László költő, könyvkiadó is gyakran találkozott – az előbb említett piacon – Dukay Nagy Ádámmal, aki a teljes feladás végső reménytelenségében vergődött. Oly nagy kilátástalanságban – több betegség egyidejű fájdalmaiban – élt, hogy gyakran beszélt az elmúlásról, amiből gondolhattunk volna az ő személyes készülődésére. Én hol Budapesten, hol Salgótarjánban találkoztam vele, de magam sem gondoltam, hogy ilyen nagy a baj. Ugyanis elesettségekben, fizikai és lelki leépülésében is volt valami kifogyhatatlan humor. Most már én is jobban látom, hogy ebben a humorban ott volt az ember és az alkotó utolsó keserősége is, amivel igyekezett elhárítani a feléje irányuló – esetleges – sajnálatot. Nem szerette – egyenesen dühösen kezelte –, ha szájalommal fordult hozzá valaki. Tanúja voltam, amikor segíteni akartak neki, hogyan hártotta el... Egyértelmű visszautasítással... Sohasem akart rászorultnak, hajléktalannak, elesettnek látszani. Egyik emlékezetes vallomásának részlete idéződik fel bennünk: *amíg a nyálam csorgott a drogoktól, a piától – de*

legalább húst, vagyis a haverjaimat nem ettem meg, ahogyan most sem... Próbálta megtartani önmagát, de ez egyre nehezebben sikerült neki. Nem véletlen az a – mostanában elég sokat idézett – keserű mondata: *Aki áldozatnak születik, azt előbb-utóbb megtalálja a vadász; sajnos ez a képlet, ez a kicseszett örök kottája ennek a csúf büntetésnek, amit életnek – amitől róka-znom kell – neveznek.* Kegyetlen mondat ez, az ember, a költő létezésbe vetett hitének elvesztése. A boldogság, a normális emberi létezés hiányában már-már undorral fordult az élet ellen. Mindezt egyre gyakrabban kimondta versben, prózában, élőbeszédben...

Némi menekülést jelentett számára a már említett Inda Galéria és a Nyílt versfelolvasások sorozat. A dzsesszel ötvözött irodalmi összejöveteleken a meghívott költők együtt olvastak fel verseket a közönséggel, kiemelten a versszerető, illetve versszerző olvasókkal. Az irodalomnak, a költészetnek ilyen formában történő népszerűsítésében a legvégsőkig hitt Dukay Nagy Ádám. Erről mindig lelkesen beszélt, hiszen ő volt a magyarországi kezdeményezője ennek a művészeti formának: *A nyílt versfelolvasó estek műfaja Jack Kerouac költő és David Amram zenész véletlen találkozásával született. A költő versét egy New York-i kávéházban olyan hangosan és beleéléssel olvasta fel, hogy egy másik vendég is kedvet kapott a versének felolvasására a kávéház vendégei előtt Amram zenei kíséretével. Ezt a műfajt folytatja immár 8 éve Magyarországon is Gyukics Gábor és Dukay Nagy Ádám – olvashatjuk a róla szóló interjúban.*

Irodalom, zene, képzőművészet, filozófia és bölcsélet – minden egyszerre, minden egyidőben. Dukay Nagy Ádám ebben látta a költészet komplex megvalósulását, új irányait. Ahogyan nyilatkozta is: *Nézd, én a piacomon – úgy értem, a helyemen, helyünkön – kipakolt zöldségek, gyümölcsök akrillfestékből kinyomott tubusszíneit épp úgy megkönnyezem, s akkor ezt lehet inspirálónak nevezni? A Lehel piac meghatározó világánál maradván – így folytatta vallomását: Nem lehet, hogy azért, mert szét van kúrva az öreg dióm? Nem zajlik sehogy. Megest Dezsőkét említsem, idézzem? Oké! „Ha ismertetek volna, most nem ismernétek rám.” Nincs önarcképvizonyom – viszonyaim is alig; képeim, öneim, arcaim meg talán már egyáltalán nem. Tudod, ha örülsz, hogy élsz, nem lehet neked túl nagy öröm az élet. Szóval se szelfi, se semmi. Illetve bocs megint: csak a semmi. A végső üresség. A semmi.*

Felfoghatatlan, hogy a világ megtelik ürességgel egy olyan ember, egy olyan alkotó előtt, mint Dukay Nagy Ádám. Negyvenkét év, rettenetesen kevés idő. Salgótarjában született 1975-ben. Tanulmányait a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán, később pedig az ELTE-n végezte szociológia szakon. 1998-tól könyvkiadói szerkesztő volt. Majd 1999 óta a Pálóc-föld szerkesztőbizottsági tagja, 2001-től szépirodalmi rovatvezetője, 2003–2004 között szerkesztője. Tagja volt a Szépirodalmi Társaságának. Verseket, prózákat, recenziókat, kritikákat, esszéket, tanulmányokat publikált.

In memoriam Dukay Nagy Ádám

Művei az Élet és Irodalom, a Parnasszus, az Új Holnap, a Jelenlét, az Új Ember, az Árgus, a Szépirodalmi Figyelő, az Új Forrás, a Kelet Felől folyóiratokban jelentek meg. 2003-ban Móricz Zsigmond-ösztöndíjban részesült.

Egy sikeresen induló irodalmi pálya... Néhány éve aztán a teljes megtorpanás. Állástalanság, betegség, betegségek, kilátástalan élet... Fizikai és szellemi leépülés... A fővárosban... Ahol már a szülőföld és a nyelv ízét sem érezhette, mint egykoron...

BOZSIK PÉTER

Hogy majd

dukay nagy ádám emlékének

Hogy majd lenne
(lesz)
egy halál
amire készülsz
mondtad
mikor egyszer nálad
ittunk hajnalig
szervezetten
akár egy támadó
katonai alakulat
vodka és mindeneket
készülsz
ki
a kíméletlen gyerekkorból
ahol egy bőszipapa ver
ököllel kisgyereket
örök készülségekben vagy
mondtad
panasz nélkül
daczból derűsen
föl föl
végleges
rabja már
e bomló
földnek.